

βελέντιο (στίχ. 445), προθελέντια (στίχ. 446), (ή) βασιλεία (στίχ. 449), δρυεα (στίχ. 460, 486, 490), διά (στίχ. 470, 476), ἀντιωμένον (στίχ. 471), ἀφεντεάδ (στίχ. 472), σοφιά (στίχ. 476), (ης) βασιλεῖς (στίχ. 481), αὐθεντεάδ (στίχ. 483), σοφροδιάδ (στίχ. 493), γιαλὸν (στίχ. 496), λιθάδια (στίχ. 497). Δές τώρα ποιές ἀπό τις παραπάνω λέξεις βρίσκουνται καὶ χωρὶς συνίζηση : Πουλιὰ (στίχ. 23, 193), γρέα (στίχ. 34), δρυεον (στίχ. 56), μοιρολογίσια (στίχ. 67), βασιλέα (στίχ. 199), δρένων (στίχ. 219, 404, 420, 422, 430, 450, 464, 468, 479, 480), δετὸς (στίχ. 272, 464), βασιλέας (στίχ. 272), μυροχοιωμένου (στίχ. 282), πιάσει (στίχ. 299), κοιλία (στίχ. 335), θεωρίαν (στίχ. 377), σμυρίλιος (στίχ. 401), πάππια (στίχ. 411, 470, 485), δφια (στίχ. 420, 498), πίπιπις (στίχ. 424), βασιλέως (στίχ. 443, 459, 461, 478), δετόν (στίχ. 454), βασιλέα (στίχ. 468), σμυρίλιον (στίχ. 471), σοφία (στίχ. 457), διάχρονη (στίχ. 486). Τέλος στὴν Ἀθηνιώτικη παραλλαγὴ βρίσκουνται ἀσυνήζητες μερικές λέξεις ποὺ σχίλα δημοτικὰ μεταιωνικὰ κείμενα ἢ στὴ σημερινή μας γλῶσσα λέγουνται μὲ συνίζηση : τέτοιες π. χ. εἶναι : ἐπίσαν (στίχ. 6), μορέας (στίχ. 51, 79), σιύπια (στίχ. 56), συντροφίας (στίχ. 67), ἀθλε (στίχ. 82, 323, 336), παρηγορίαν (στίχ. 146), μάπια (στίχ. 183), φονέα (στίχ. 317), διώμηης (στίχ. 322), ἀθλίος (στίχ. 357), καρία (στίχ. 378), ἔξουσία (στίχ. 403, 438), πλειότερον (στίχ. 415).

Αν συγκρίνουμε τις δυὸς παραλλαγές, τὴν Ἀθηνιώτικη καὶ τὴν Βιεννέζικη, θὰ ιδοῦμε πώς ἡ δεύτερη εἶναι ὅχι μογαχὰ μὲ περισσότερους στίχους, μὲ καὶ ἀρχαιότερη. Ετοι π. χ. στὴν Βιεννέζικη βρίσκουνται πάντοτε σχεδὸν ἃ τὰ σύντομα ὑποκοριστικὰ μὲ κατάληξη οὐ, ἐν φ αὐτὰ στὴν Ἀθηνιώτικη τελειώνουν σὲ ε. Εχουμε δύως καὶ στὴν Βιεννέζικη οὐδέτερα ὑποκοριστικὰ μὲ κατάληξη ε τάκόλουθα : κηνάρι (στίχ. 97), μαντι (στίχ. 165), μανδι (στίχ. 185), κομμάνι (στίχ. 268), κεφάλι (στίχ. 293), κοπέλι (στίχ. 297), ταΐρι (στίχ. 443, 452), καλάζι (στίχ. 464), φωμί (στίχ. 523), καράβι (στίχ. 535), τραπέζι (στίχ. 597). Καὶ στὴν Ἀθηνιώτικη πάλι παραλλαγὴ βρίσκουνται ἀρκετὰ ὄντα μετατῆς τῆς τάξης μὲ κατάληξη ει : τάκόλουθα κατητούμεν (στίχ. 2), γεράνιν (στίχ. 15, 36), ζερτέριν (στίχ. 5, 407), νηοίν (στίχ. 18 δυὸς φορές), δαγούζιν (στίχ. 82), σακκούλιν (στίχ. 98), δριόκιν

(στίχ. 320), χαλάζιν (στίχ. 342) καὶ τοις καὶ κανένα ἄλλο.

Ο συντάχτης τῆς Ἀθηνιώτικης παραλλαγῆς — ποὺ χωρὶς δισταγμούς πιστεύω πῶς πρέπει νὰ σύνταξε τὸ ποίημά του λίγες δεκάδες χρόνια κατόπι ἀπὸ τὸ συντάχτη τῆς Βιεννέζικης — μετατρέπει ἀρχαιοτροπώτερους γλωσσικοὺς τύπους σὲ νεώτερους, παλαιὲς δημοτικὲς λέξεις σ' ἀπλούστερες καὶ γνωστότερες, καὶ γενικὰ δοκιμάζει νέρμονίση τὸ κείμενο σύφωνα μὲ τὴ γλῶσσα του καὶ τὶς γνῶσεις του. Σὲ μερικὰ δύως μέρη κάνει τάντιθετο· βάνει ἀρχαιοτροπεῖς λέξεις καὶ τύπους ἔκει ποὺ ἡ Βιεννέζικη ἔχει δημοτικά. Μὰ τὲ πρᾶμα ἔηγιέται. Ο διασκευαστὴς τύχαινε νὰ ξέρῃ τὴν ἀρχαία λέξη ἢ τὸν τύπο καὶ νὰ μὴν καλοζέρει τὰ δημοτικὰ ἢ πάλι τύχαινε τάρχαῖα νὰ στέκουν καλύτερα στὸ λογοτεχνικό του αἰστήμα καὶ στὸ γοῦστο του τάτομικὸ, ἢ καὶ βιαζόταν ἀπὸ μερικὲς ἀνάγκες. Παραδείγματα ποὺ διασκευαστὴς τῆς Ἀθηνιώτικης παραλλαγῆς μετατρέπει ἀπλούστερα καὶ δημοτικότερα τὶς λέξεις καὶ τοὺς τύπους φέρνω πρόχειρα τάκόλουθα.

Βιενν. παραλ.

Ἀθην. παραλ.

Στίχ. 2 «ιούν»	Στίχ. 2 «παιδιοῦ»
» 6 «έμπρός»	» 8 «όμπρός»
» 14 «ένθήκειν»	» 16 «έθήκην»
» 15 «εύρισκεις»	» 17 «βρίσκεις»
» 21 «μέμρεσαι»	» 24 «άναγελθεῖσ»
» 29 «έσιγησαν»	» 32 «έσιγησασιν»
» 43 «ίχθυάς»	» 48 «όψιφέρια»
» 47 «τὰ κρέας σου»	» 51 «τὸ κρέας σου»
» 50 «οὐ τρώγουν»	» 51 «οὐδὲν τρῶσιν»
» 50 «τρώγουν»	» 54 «τρών»
» 57 «ύδροίειν»	» 60 «ενὰ βρίζη»
» 80 «τρώγουσιν»	» 79 «τρώγουν»
» 90 «άπέκαμες»	» 88 «άπόκαμεσι
» 97 «ύδροίειν»	» 95 «ενὰ βρίζης»
» 114 «γεματίζεις»	» 110 «γιοματίζεις»
» 116 «αγαλιότης»	» 112 «καταρρέμενες»
» 117 «έπαιξα»	» 113 «έπαιξεις»
» 117 «τ' ἀζάριν»	» 113 «τὸ ζάρι»
» 119 «καθυθρίζεις»	» 114 «καταρρέμενες»
» 122 «τζαχαρατά»	» 116 «αδιαλαλητὴν»
» 127 «ύδροίειν»	» 120 «ανὰ βρίζη»
» 130 «παών»	» 131 «πάνωνος»
» 134 «εἰς τὰ παλάτια»	» 153 «τὸ παλάτια»
» 160 «ύδροίειν»	» 159 «ανὰ βρίζη»
» 164 «πόδις»	» 163 «ποδάρια»

» 168 «ίγειρου»	» 167 «άστηκο»
» 174 «έμπροστινήν»	» 173 «έμπροστινήν»
» 179 «ένι»	» 178 «έναι»
» 180 «έμπαλωμα»	» 179 «μπάλωμα»
» 183 «τὰς καλτσαῖς»	» 182 «τὰς σκάλτσες»
» 183 «τὰς φορῶ»	» 182 «τὰς φορῶ»
» 199 «εἰς πλάχι μου»	» 194 «στὸ πλάχι μου»
» 261 «κατακρίνεις»	» 220 «κατακρίνεις»
» 264 «ηρξάτο»	» 222 «ηρχίσε»
» 266 «ροῦχον»	» 223 «ροῦχο»
» 269 «γαλαζίον»	» 226 «γαλαζίο»
» 273 «αύτουπιν»	» 232 «ροῦχο»
» 274 «άπάρχεις»	» 233 «εἰσαι»
» 275 «άγείρου γοῦν»	» 234 «στήκω λοιπόν»
» 276 «αύτουπιν»	» 235 «ροῦχον»
» 282 «χοιρινήν»	» 242 «χοιρή»
» 288 «τσάρχησας»	» 250 «άστροχησε»
» 294 «οὐκ ἔνει	» 256 «δέν είναι»
» 321 «έμένα καταλέγεις»	» 281 «έμέν τὰ συνταχίνεις.

Σὲ πολλὰ σημεῖα ξετάζοντας παράλληλα τὶς δυὸς παραλλαγὲς μποροῦμε νὰ φωτιστοῦμε γιὰ μερικὰ ζητήματα σκετικὰ μὲ τὸ ξετύλιγμα τῆς δημοτικῆς μας γλώσσας.

Τώρα ποὺ καὶ πότε τάχα γράφτηκε δ Πουλολόγος :

Ο κ. Krumbacher (¹) κρίνοντας ἀπὸ τὴν Βιεννέζικη παραλλαγὴ γράφει γιὰ τὰ ζητήματα κατά τάκόλουθα λόγια : «Ο χρόνος καὶ δό τόπος τῆς γενέσεως τοῦ ποιήματος μόνον κατά προσέγγισιν δύνανται: νὰ δρισθῶσιν, ἀν καὶ συχνοὶ εἶναι οἱ έθνογραφικοὶ ὑπαινεγμοὶ. Τὸ πρωτόμωταν δὲ τοῦ προύπτει ἐκ τῆς μνείας τῆς ναυτικῆς πυξίδος (ἐν στίχ. 531), ἡς ἡ χρῆσις δυσκόλως δύναται νὰ δειχθῇ ὡς προγενεστέρα τῶν πρώτων δεκαεπτηρίδων τοῦ ιδ' αἰώνος. Εξ ἀλλού οἱ γλωσσικοὶ λόγοι καὶ δό τρόπος, καθ' ὃν δυσγραφεῖς ὑποθέτει τὰς μεταξὺ Βιεννετίνων καὶ τῶν γειτονικῶν ἔθνων σγέσεις, δὲν ἐπιτρέπουσι νὰ κατέλθωμεν εἰς τὰς τελευταῖς δεκαεπτηρίδας τοῦ Βιεννετούς. Περὶ τοῦ τόπου ἔνθα ἐγράψη τοῦτο μόνον δύναται νὰ λεχθῇ, δητὶ πολυάριθμοι ὑπαινεγμοὶ μεταφέρουσιν ἡμᾶς ἐπὶ τὰς χώρας, ἐν αἷς οἱ "Ελληνες ήσαν πρὸς τὰ φραγκικὰ ἔθιμα. Διότι δύως ἀναφέρει τὴν Γλαρέντσαν (ἐν στίχ. 629), δὲν δυνάμεθεν νὰ ὑποθέσωμεν δητὶ ἐγράψη εἰς τὴν

(1) "Οπου καὶ παραπάνου σ. 191.

λευτα μέσης στὸ μισόφωτο τῆς θολωσιζες.

Τὸ μοσκοβόλημα τῆς ἔνοιξης συντάραξε τῆς παπαδικῆς τὶς θύμησες. Τὰς ξυθούνια τῆς ἀνατρίγιασσαν καὶ οἱ πλάτες τῆς καζεύτηκαν ἀξαρνα σὰ νὰ κρύωναν. Καὶ καθὼς πότισε τὶς γλαστρες ἀργιστε νὰ λέγηται τοῦ παπαδικοῦ παραπάνους.

— Χαρά θεοῦ καὶ σκόλη τοῦ καρό "Ηλιου! Ως καὶ τῆς αὐλῆς οἱ πλάτες ἔνοιξη μυρίσανε. Μὰ ποὺ νὰ ταλέψῃ ἀπὸ πάνω μας ἡ κατάρα! Αστόμωτη ρουφη τη ζωή μας ἡ λάμια. Δές ἀγνάντια τὸν Ταῦγετο, δές τὰ λεβέντικα γιόνια! — Ο ἀφεντης μας δο Χριστὸς τὸ σήκωσε τὸ βουνὲ τότε ποὺ τόνε κυνηγούσαν οἱ ἀνομοι παράνομοι. Δὲ σηκώνει καὶ τώρα, δὲν ἀφανίζει τὰ κάστρα τοῦ Μιστρᾶ καὶ τὸ δαιμονόσπερτο σῷ τῆς Φραγκικῆς; Νὰ τελείωσε μαζής ἡ βισιλεά του;

— Τῆς λύπης τὰ λόγια πρέπει νὰ εἶναι μετρημένα, Περιμένα!

— Μέτρα τοῦ λόγου σου, καρό Γρηγόρη, τὶς καταντὲς ποὺ μᾶς συφοριάσανε. Απὸ τότε ποὺ Φραγκοὶ πατήσανε τὸ Μωράκι ποιός ἔφαγε φωμὶ ἀξένοιαστος, ποιάς μάννας μάτια δὲ θολώσκε, ποιάς κοπέλλα κότησε νὰ βγῆ στὴν ρούγα δίχως νὰ τσαλκωθῇ; Μέτρα τὰ καστέλια, μέτρα τὶς λυκο-

ΤΟ ΤΕΛΩΝΙΟ

Πελοπόννησον, διότι διοίως ἀναφέρονται καὶ ἄλλοι τόποι πολὺ ἀπέχοντες, οἷον ἡ Ζαγορά καὶ ἡ Νίκαια». Καθὼς δῆμος καὶ παραπάνου γράψαμε, στὴν Ἀθηνιώτικη παραλλαγὴ λείπουν οἱ στίχοι ποὺ ἀναφέρουν τὸ μπούσουλα. «Ωστε τὸ πρωτεύων τὸ δριον—στὸν Πουλολόγο τοῦ Ἀθηνιώτικου κώντικα—προκύπτει ἐκ τῆς μνείας τῶν Ἀττιγκάνων (στίχ. 117). Οἱ Ἀττιγκανοὶ ἢ Τούγκανοι—ποὺ σήμερα συνηθέστερα λέγονται κατζίβελλοι, (¹) μυυροκατζίβελλοι, γυφτοκατζίβελλοι, γύφτοι,—(²) καθὼς ἀπόδειξαν οἱ τελευταῖς ἱστοριοδιφικὲς κ' ἔθνολογικὲς μελέτες, περάσαντες ἀπὸ τὴν Ἀσία στὴν Εὐρώπη τὸ II' αἰώνα (³) καὶ ἀπὸ τὴν Βασσαραβία καὶ τὴν Βλαχιὰ κατεβήκαντε μᾶλις μὲ τοὺς Ἀρβανίτες στὴν Ἑλλάδα κατὰ τὰ μέσα τοῦ ΙΔ' αἰώνα (⁴). «Ωστε ἡ Ἀθηνιώτικη παραλλαγὴ δὲ μπορεῖ νάναι ἀρχαιότερη αὐτοῦ τοῦ χρονικοῦ σημείου. Ἀπ' τὴν ἔλλην μερικὴ γλῶσσα τῆς δύσκολα μπορεῖ νά πιστευτῇ τοῦ ΙΔ' αἰώνα. «Ωστε ἡ Βιεννέζικη παραλλαγὴ γράψτηκε στὰ πρῶτα πεντηντα χρόνια τοῦ ΙΔ' αἰώνα—καθὼς παραδέχεται ὁ Krummbacher,—ἡ Ἀθηνιώτικη γράψτηκε καθὼς ἐγώ τούλαχιστο νομίζω—στὰ τέλη τοῦ ἰδίου αἰώνα. Γιὰ τὸν τόπο πάλι ποὺ γράψτηκε ὁ Πουλολόγος τοῦ Ἀθηνιώτικου κώντικα δὲ μπορῶ νά εἰπω τίποτες θετικό. Ποτές μου δῆμος δὲ μπάω νά πιστέψω πῶς εἶναι δύνατό νά γράψτηκε στὸ Μωριάς ἢ

(1) Καθὼς νομίζει ὁ Pott ἀπὸ τὸ βλάχικο *cacivel* (λατινικὰ *captivus*: *captivellus*: *ιταλικὰ cattivo*). Σύγχρινε P o t t : Die Zigenner in Europa und Asien Τόμ. Β'. Στὴ Χάλλη 1845, σελ. 259.—P a s p a t i : Etudes sur les Tchinghianés ou Bohémien de l' empire Ottoman. Στὴν Κωνσταντινούπολη 1870, σελ. 19.

(2) Ἐκ τοῦ Αἰγύπτου. «Βεσι Αἰγύπτοι λέγονται οἱ Τούγκανοι στὸ ΙΕ' αἰώνα στὸ νεκρικὸ διάλογο : 'Επιδημία Μάζαρι ἐν "Άδου. Βοΐσσοναδε : Anecdota greca. Τόμ. III. Παρίσι 1831, σ. 174) καὶ σάλλα κείμενα. Μὰ δὲν ἔχουν καμιὰ σκέση μὲ τοὺς Αἰγύπτους, μάνα Ἰντιάνων γενιᾶς, καθὼς τοῦτον οἱ νεώτεροι ἔθνολογοι.

(3) Ὁ γάλλος Bataillard ὑποτεηρίζει πῶς ἡ ἀρχαιότερη μνεία τῶν Τούγκανων εἶναι στὰ 1332 στὴν Κύπρο. Μὰ τὸ πρᾶμα δὲν εἶναι βέβαιο.—Κοίταξ : (Bataillard : de l' apparition et de la dispersion des Bohémiens en Europe. Στὸ Παρίσι 1844. Τοῦ ίδιου : Nouvelles recherches sur l' apparition des Bohémiens en Europe. Στὸ Παρίσι 1849. Τοῦ ίδιου : Les derniers travaux relatifs en Bohémiens dans l' Europe Orientale. Στὸ Παρίσι 1873.

(4) H o p p : die einwanderung der Zigenner in Europa. Στὴ Γέρα 1870, σ. 9 κι. ἔ. 13 κι. ἔ. καὶ στὴν ἑγκυκλοπαίδεια τοῦ Erson καὶ Kruber Τόμ. 86 σ. 186.

φωλιές στὶς κλεισούρας καὶ τὰ δερβένια. Δὲ σ' ἔσκιασε τὸ διάνεμα τοῦ ἀιτοῦ ποὺ πέφτει ν' ἀρπάξῃ ; Νά, ἔνγα στὸ παράθυρο νά δῆς τοῦ Μιστρᾶ τὶς πολεμίστρες, νά δῆς τὸ διαβολόκαστρο—τὸν καταγανὰ ποὺ κάθεται πάνω στὴ χώρα καὶ ἀχόρταγα τὴν βυζαίνει !

—Τὸ κρῆμα τῆς γενιᾶς μας ἵσως νά θέλησε νά ξεπλερώσουμε ὁ Θεός.

—Σεβαστὸ τόνομά του, καὶ στχυροκοπήθηκε ἡ γερόντισσα. Μ' ἀκόμα δὲ μᾶς χόρτασε πίκρες ; Ρήγα δὲν ἔχουμε, ἡ Πόλη μας πάσι, ὁ Μωριάς σκουλήκιασε ἀπὸ Φράγκους. Ως καὶ τὶς ἑκκλησίες μας δὲν τὶς ἀφεντεύουμε. Πόσες φορές δὲν τοὺς είδες τοὺς κουρσάρους νά κάνουν ἀβανίες στὰ κονίσματα ; λέσ καὶ πάρθηκε τῶν ἀγιῶν τὸ χέρι καὶ φοδοῦνται οἱ ταξιάρχες νά τοὺς χτυπήσουν τοὺς ἀπιστους. Κοίτα καλά, Γρηγόρη, κοίτα τὴν Παναγιὰ τῆς ἑκκλησίας σου—τὴ χαμηλοβλεπούσα—ποὺ δὲν τολμᾷ ν' ἀναβλέψῃ ἀπὸ τὸν καημό της.

Καθὼς μιλοῦσε μὲ θυμὸ δέχασε πῶς βαστοῦσε τὸ ποτιστήρι στὸ χέρι της καὶ τὸ νερό, ἔκαλουσθώντας νά τρέχῃ μέσα στὴ στεργὴ γλάστρα τῆς σειρᾶς, εἴχε τώρα ζεχείλσει κ' ἔσταξε πιτσιλώντας θρηνερὰ στὴν αὔλη.

στὴν ἄλλη Ἑλλάδα τὴν συνεχῆ καθὼς λέγανε οἱ ἀρχαῖοι. Πιθανώτερο μοῦ φαίνεται στὴ Θράκη ἢ τὴ Μακεδονία.

Καὶ τώρα μνημονεύουμε δῶ-πέρα τοὺς διάφορος κωντίκους τοῦ Πουλολόγου (¹).

1. Ὁ Βιεννέζικος, ποὺ βρίσκεται στὴν Αὐτοκρατορικὰ Βιβλιοθήκη (Codex theologicus 297 σύφωνα μὲ τὸ μίτρημα τοῦ Lambecii, 244 μὲ τὸ μέτρημα τοῦ Wessel). Περιγραφή του τελειωτικὴ ἀπὸ τὸν κ. K. Σάθα στὸ praefatio τῆς συλλογῆς τοῦ Wagner. Carmina graeca medii aevi, σελ. IX κι. ἔ.

2. Ὁ Ἀθηνιώτικος 701 τῆς Ἐθνικῆς Βιβλιοθήκης, αὐτὸς δηλαδὴ ποὺ ξετάξαμε.

3. Ὁ Παρισιάνικος. 'Ακόμα δὲν τὸν ξέταξε κανεῖς. Τὸν ἀναφέρει ὁ Du C a n g e στὸ Clossarium mediae et infimae graecitatis... στὸν index auctorum col 38 στὴ λέξη : P u lologus.

4. Ὁ Πολίτικος βρίσκεται στὴ βιβλιοθήκη τοῦ παλιοῦ σεραγίου μ' ἀρθρικὸ 38. Κανεὶς ως τώρα δὲ μεταχειρίστηκε τὸν κώντικα αὐτὸν, ποὺ σὲ δαῦτον ὁ Πουλολόγος καθὼς κ' ἡ διηγηση περὶ τῶν τετραπόδων σημειώνεται ἔργο τοῦ Θεοδώρου Προδρόμου. Στὴν ἀρχὴ μαλιστα, μπροστά ἀπὸ τὸ κείμενο, εἶναι καὶ προσώνηση του πρὸς τὸν αὐτοκράτορα Μανουὴλ Κομνηνόν. — Κοίταξ F. Bl a s s : Die griechischen und lateinischen Handschriften in alten Serail zu Constantinopel. Στὸ Herines. Τόμ. XXIII (Berlin 1888) σ. 224 κι. ἔ.—F. C o d e r a. Catalogues de la Bibliothèque de Constantinople. Στὸ Bulletin de Real Academia la Historia. Τόμ. XIII (1891), τεύχη 4—6 (²).

5. Ὁ Λεσβιώτικος βρίσκεται στὴ βιβλιοθήκη τῆς μονῆς τοῦ Λειμῶνος μ' ἀρθρικὸ 92 καὶ εἶναι γραμμένος στὰ 1625. Περιγραφή του δημοσίευθε ὁ K. A. Παπαδόπουλος Κεραμέως (³). Ὁ ίδιος μᾶς ἔδωκε καὶ μερικὲς ἄλλες πλεοροφορίες γιὰ τὸ κείμενο τοῦ Πουλολόγου αὐτοῦ τοῦ κώντικα καὶ μᾶς χάρισε ἀκόμα καὶ τὴν ἀντιβολὴ του πρὸς τὴν ἔκδοση τοῦ

(1) Σύγχρινε Κρουμάρχερ. «Οπου καὶ παραπάνου

(2) Δὲν εἶδα τὸ βιβλίο ἀτές μου. Μὰ ἀπὸ φιλικὲς ἀνακοινώσεις ξέρω πῶς γίνεται σ' αὐτὸν λόγος; καὶ γιὰ τὸν κώντικα τοῦ Πουλολόγου.

(3) A. Παπαδόπουλος Κεραμέως: Μαυρογορδάτειος βιβλιοθήκη Κωνσταντινούπολη 1884, σ. 80 κι. ἔ.

—Τὸ δικό σου τὸ χέρι πάρθηκε, παπαδιά μου, καὶ κοντέυεις νά συγκλύσῃς τὸν κόσμο μὲ τὰ ποτιστικὰ σου, εἴπε χαδεύοντας τὰ μακρούλα του γένεται.

Μὰ κείνη ἔκανε πῶς δὲν ἀκουσεις καὶ ἀφοῦ ἀκούμπησε τὸ ποτιστήρι στὸ πεζούλι ξανάρχεις τὸ μοιρολόγιο της :

—Η στεργὴ χρονιά εἶδε τὰ χειρότερα. Πείγα καὶ θανατικό. Κοσμοχλασία καὶ σεισμοί. Ἀπὸ τότε ποὺ πῆρε μὲ πονηρία τὸ Αράκλοδο ὁ Μιστρὸς Τζεφρές—δ τρισκατέρατος, δ γλυκειασμένος, δ γυναικολέγτης—αὐτὸς ποὺ περηφανεύεται πάντοτε σὰν τὸν κράζουνε σᾶς τοῦ Σατανᾶ !

—Σώπα, δ γέρος ἀντίσκοψε. Μήν ἀναχοθολάς τὰ δουλιά καὶ τὰς λύπες ποὺ δὲ σεύσαν ἀκόμα. Μπορεῖ καὶ ν' ἀκουστῆς. Ό τόπος δὲν εἶναι σίγουρος.

Σιγάνεψε ἡ φωνή της : —Ποιανοῦ κατάρα νά μᾶς κακούβαλε ; Ποιανοῦ ὄργη νά βασκάνεις τὴν φύτρα μας ;

—Στάσου νά δῆς καὶ βρῆκα μέσω σὲ τοῦτο τὸ συναξάρι τὰ γραμμένα τῆς μοίρας μας. Κάτω ἀπὸ τὸ ξώφυλλο ξεσήκωσα κάτι άλλιώτικα λόγια. Μολάζουν ἀπὸ ἄλλο χέρι καὶ εἶναι τὰ γράμματα σὰ δύσκολα.

Wagner (⁴). «Ο Λεσβιώτικος καδίκη τοῦ Πουλολόγου—λέγει δ. κ. Παπαδόπουλος Κεραμέως—παρέχει διάφορον ταξίν έν τοῖς στίχοις, ἥν. ως ἀξιοσημείωτον παρατίθημι ἐνταῦθα.

Στίχοι	1—93
	204—387
	110—160
	456
	461—502
	97—126
	105—460
	161—213
	583—633
	503—506

Διὰ νὰ ἐννοήσῃ δὲ τις ἐδώ υπάρχη λογικὴ συνάρτεια ἐν τῇ ιδιοτρόπῳ ταῦτῃ ταξίν τοῦ Λεσβιώτικοῦ καδίκη, ὁφέλει, νομίζω, νὰ μελετήσῃ λεπτομερῶς τὰ διασπώμενα μέσων ἐν συγχρήσει πρὸς τὴν ἴμὴν ἀντιβολὴν καὶ τὴν ἔκδοσιν τοῦ Wagner· τοῦθ' ὅπερ ἀφίημι· τοῖς βουλομένοις νὰ ἐκδώσωσι· τὸ δεύτερον τὸν Πουλολόγον, προστίθημι δὲ μόνον ὅτι ἀμφιβολίων λίγων ἐν διάτυποφράξει εἶχε ὑπ' ὅψει του ἀταχτον ἀντιγράφων ἡ φύλλα διεσπαρμένου ἐτέρου κωδικοῦ. ἀτινα ἀντιγράφων συνημμολόγησεν ως ἡδύνατε. — 'Ἐκ τῆς προσημειώθεισης ταξίν τῶν ἐν τῷ Λεσβιώτικῷ κωδικοῖ στίχων παρατηρεῖται, ὅτι ὁ λειπόντος οἱ παρὰ Wagner στίχοι 94—96, 388—104, 537—582, καὶ 634—650, ἡτοι 83 στίχοι. Σημειωτέον δημιώνεις ὅτι οἱ τελευταῖοι: τοῦ Πουλολόγου στίχοι 110—126, 204—213, καὶ 441, δ δὲ 244 στίχοι ἀναγνωσκεται πρὸ τοῦ 241 στίχου. Ο καδίκης οὗτος εἶναι ἐν γένει λίαν ἀνορθόγραφος, ως πάντα σχεδὸν τὰ χειρόγραφα τὰ περιέχοντα βιζαντινὰ διημώδη κείμενα, πεζά ἢ ἐμριτρά· οὐχ ἡττον ἡ ἀνάγνωσις αὐτοῦ εἶναι εὐχερής. Χάριν κριτικῆς τοῦ Πουλολόγου ἔκδοσεως δηλῶ ὅτι παρασημένα σκριβέστατον καὶ τοῦ ἀντιγράφου, ἐξ οὐδὲν ἡσαλείπει». Κι' ἔπειτα προσθέτει δ. κ. Κεραμέως «ὅτι ἐν τῷ μεταξύ τῶν

(4) A. Παπαδόπουλος Κεραμέως : «Ἀντιβο

στίχων ύπαρχουσι πολλά κενά, άτινα, φρίνεται, πρωρισθήσαν εἰς τὴν ἔξικόνιστιν διαφόρων ζώων μᾶς μόνον μερικά ἀπ' αὐτὰ ἐπιληρώθησαν βραδύτερον ύπό διαφόρων ἀσημάντων σχεδιασμάτων, ὥστε καὶ πάλιν δ' Ἀθηνιώτικος κώντικας τοῦ Πουλολόγου μένει διόνος ιστορημένος, καθὼς καὶ παραπάνου σημειώσαμε.

Θ. Κώντικας Ψ—IV—22 τῆς Βιβλιοθήκης τοῦ Ἐσκουριάλ. Ἡ περιγραφὴ τοῦ Κώντικα ἀπὸ τὸν Ε. m. Müller δὲ μὲν δίνει τὴν πλεροφορία πώς περιέχει καὶ τὸν Πουλολόγο. | Τὸ πρᾶμα μαθεύτηκε ἀπὸ ἄρθρο τοῦ κ. R. Wünnich ποὺ ἔχει τίτλο «Zur Escorial—Handschrift Ψ—IV—22» καὶ δημοσιεύτηκε στὴ Byzantinische Zeitschrift (Τόμ. VI. 1897, σ. 158—163). Περισσότερες πλεροφορίες γιὰ τὴν ἔκταση τοῦ Πουλολόγου αὐτοῦ τοῦ κώντικα ἔχουμε ἀπὸ δύο δημοσιεύματα τοῦ κ. Krummbacher: Das mittelgriechische Fischonch (Separat—Abdruck aus den Sitzungsberichten der philos.—philol. und der histor. Klasse der Kgl. Bayer. Academie der Wissenschaften 1903 Hefl III). Στὸ Μάναχο 1903 σ. 346 καὶ ε. καὶ Krummbacher: Eine neue Heundschrift des Digenis Acritas (Separat—Abdruck aus den Sitzungsberichten der philos.—philol. und histor. Klasse der Kgl. Bayer. Academie der Wissenschaften 1904 Hefl II). Στὸ Μάναχο 1904, σ. 313 καὶ ε.

'Ἄπ' ὅλα τὰ παραπάνου κώντικα πολὺ θὰ ἡθελαὶ καὶ ὄντερεύουμεις μιὰ κριτικὰ ἔκδοση ὅλων τῶν παραλλαγῶν τοῦ Πουλολόγου. Τότες θὰ μπορέσουμε νὰ ἴδουμε κιόλας τὶς διάφορες διατύπωσες ποὺ ἔλαβε μὲ τὰ χρόνια καὶ μὲ τοὺς καιροὺς τὸ ποίημα καὶ θὰ παρακολουθήσουμε συγκριτικὰ τὸ γλωσσικό τοῦ ξετύλιγμα. Τότες πάλι: θὰ φανῇ πέρα καὶ πέρα καθαρὴ καὶ ὡρισμένη ὅλη ἡ ἑξία ποὺ ἔχει ἡ παραλλαγὴ τοῦ Ἀθηνιώτικου κώντικα. Μὲ καὶ ἀπ' ὅσα διδό μενα τώρα ἔχω δὲ δυσκολεύομαι: καθόλου νὰ διαλατήσω πώς στὴν ὄντερεύη μου ἔκεινη ἔκδοση ὅλων τῶν παραλλαγῶν ὅλωτδιόλου τούτην καὶ πίσημη θέση θὲ νέχῃ καὶ ἡ Ἀθηνιώτικη παραλλαγὴ.

ΝΙΚΟΣ Α. ΒΕΗΣ

νηθοῦν ἡρῶι στὸν τόπο τῆς ἀδὲν ἔρθη πίσω ξανὰ στὴ γεννήτρα νερσούρη τοῦ Εὔρωτα νὰ καθαριστῇ ἀπὸ τὴν παράδολή της ἀποστασία. Ἐχουνε νὰ ποῦνε κιόλας πώς θὰ φανερωθῇ στὰ χρόνια μας Σπαρτιάτισσα πάλι καὶ πώς θὰ γεννήσῃ τὸ παλληκάρι ποὺ θὰ λευτερώσῃ τὴν Ρωμιούσην.

Ἐθνικὲς λίγο.—Αὐτὰ λέει τὸ παραμύθι. Μὲ ὅσο καὶ ἔνα: ἀπόκοσμη σαντασιά, πχλι: θαρρῶ πώς κάποιο νόημα κρυφό σαλεύει μὲς τὰ παράξενα τοῦτα λόγια. Δὲν πιστεύω τὰ γητέματα, μὰ καταλαβαίνω τὶς παραδολές.

—Μπορεῖ νέχης δίκιο τοῦ λόγου σου. Ός τόσο ἔγώ πιστεύω αὐτὰ ποὺ χτές βράδη στὴ βρύση μοῦ ἔλεγε ἡ κερά Λασκαροῦ. Τὰ μαγικὰ φταίνε. Κάποιο τελώνιο ρηματέει τὴν χώρα μας. Μερικοὶ μάλιστα τὸ εἶδανε τὰ σουρουπώματα νὰ κοντζορεύῃ σὲ πράσινη, φλόγα στὴ λαγκάδα καὶ ὅλοι: πάλι ἀκούσανε σὰ μωροῦ φωνές στοὺς καλκιώνες κάτω τὴν ὥρα ποὺ κοιμάται τὸ νερό. Μὲ καθὼς τρέχανε καὶ, ξαφνίστηκαν ἀπὸ ἔνα σμερδὸ ζεχαρί που πιλαλοῦσε μὲ κρεμασμένη γλώσσα. Κι δὲ γέρο Στάθης, δέ δέσκαλος, μῆσ τὸ μολόγησε πώς τὴ βραδία ποὺ γύριζε ἀπὸ τὸ πανηγύρι τῆς Παναγιάς τῆς Καψοδεματούσας τόνε κυνήγησε στὸ ίσιωμα τοῦ κάμπου ἔνα μι-

25 ΤΟΥ ΜΑΡΤΗ ΤΟΥ 1898

(Ποίημα ἀνέκδοτο τοῦ Γιάννη Καμπύση)

Στὰ χέρια μου θὰ πάρω σμήλη,
Κάμετε τόπο στὸν Τεχνίτη...
Μὲ στὸ στενό μου σπίτι
Θὰ σᾶς σφίξω, φίλιοι ἡλιοί!

Γλυκύτατο μου ὄνειρο Κορήτη,
Ποιὸ φίλη καὶ ἀπὸ ποιά κείλη
Τὴ λάμψη σου νὰ σοῦ προδώσει ὀφεῖλει;
Κ' ἐγὼ ἀρπάζω τὸ δυναμίτη

Σάν τὸνειρο μου σφένει...
·Αναρχικὸς ξυπνάω καὶ ἀπὸ τὰ στήθια
Τρομερὸς πόδος ἀνεβαίνει
Νὰ τὰ σπάσω δλα καὶ τὸ σπίτι μου μαζί...
·Αχ, ἔνας περαβνὸς ἀρ' τὴν Ἀλήθεια
Σκοτώνει μέσα μου δ, τι ζει!

ΓΙΑΝΝΗΣ Α. ΚΑΜΠΥΣΗΣ

ΑΠΑΝΤΗΣΗ ΣΤΟΝ ΕΡΜΟΝΑ

Κάνοντάς μου δὲ "Ἐρμονας τὴν τιμὴ νὰ μιλήσῃ γιὰ τὸ κανιούριο βιβλίο μου καταπιάνεται — γενικεύοντας πάντα κατὰ τὴν ἀγαπημένη συνήθειά του τὰ θέματα — τὸ μεγάλο τὸ ζητήμα τῆς ἐπίδρασης τῆς φυλῆς στὴ φιλολογία. Εἴμαστε, λέει, 'Ανατολίτες καὶ φιλολογία μᾶς ἔχει ὅλη τὴν κούραση, τὴν ἀνεπιστάτη τὴν σαπίλα τῶν πεθαμένων πολιτισμῶν καὶ τῶν σάπιων θρησκειῶν ποὺ περάσανε ἀπὸ πάνω μας δίχως τὴν λεύτερη καὶ γερή κείνη" ἀντίληψη τῆς ζωῆς που δένει τὸ γερὸ κορμὶ καὶ δὲ λεύτερωμένος ἀπὸ πρόληψης νοῦς. Τὰ χαραχτηριστικὰ αὐτὰ βρίσκει βαθεῖα στὸ βιβλίο μου δύνας καὶ σὲ κάθε βιβλίο Ρωμαϊκοῦ. Καὶ σὰ νὰ θλίβεται γιὰ τοῦτο ἡ ποίηση καὶ ἀναγνωρίζῃ τὴν εἰλικρίνεια τοῦ ἔργου.

"Ἡ ἐπίδραση τῆς φυλῆς στὸ καθετήτι εἶναι πιὰ ἀληθεία ἀναγνωρισμένη· ὅπως κάθε φιλολογία, καὶ ἡ δική μας σφραγίζεται ἀπὸ τὴ φυλή· οἱ παλιές θεοσκείες μὲ τὶς πλάνες τους, οἱ παλιοὶ πολιτισμοὶ ζυμωθήκανε μὲ τὸ αἷρα μας. Πολὺ περισσότερο μάλιστα ἀπὸ ἄλλους λαούς ἐμεῖς δοκιμάζουμε τὴν ἐπίδραση τῆς ιστορίας, τοῦ παρελθόντου. Κατάρκ ποὺ μᾶς βραβίνει καὶ θὰ μᾶς βαραίνῃ ἵσως τελειωτικά. Κι δὲ Γκαΐτε μὲ τὸ μυστηριώδικο κεῖνο, τὸ περίφρυμα Griechenlands seihsal αὐτὸς ἵσως θὰ ἔννοσῃ. Μὲ δὲ συρωνάω πάλι στὸ συμπέρασμα τοῦ Ερμονα. Ο Ερμονας βρίσκει γιὰ ἐλέκτωμα τοῦ βιβλίου μου, ἐλάττωμα ριζικό. ὅτι τὰ πρόσωπα μου φαίνονται κουρασμένα ἀπὸ τὴ ζωή, ἀνίκανα νὰ ζήσουν τὴ μεγάλη ζωή που δὲ γνωρίζει ἐμπόδια,

κρό πκιδί, κόκκινο σὰν τὴ φωτιά, μὲ μάτια κατσούλας. Μὲ κείνος χρέωσε δρῆσε νὰ λέην διαβαστικά καὶ γάθηκε ἀπὸ κοντά του τὸ σμερδάκι.

Στάθηκε γιὰ νὰ πάρῃ ἔνα σκαμνί νὰ κάτσῃ καὶ στέρεα ζακολούθησε:

"Η κερά Λασκαροῦ πήγε νὰ ωρτήσῃ τὸν καλόγερο τοῦ "Αη Λιζ—κι αὐτὸς εἶναι ἀγιος που ζεῦσε καὶ πρὶν ἀπὸ τὸ Χριστό—καὶ τὴς εἶπε ἡ γάρη του πώς δὲ θὰ σωθῇ δὲ τόπος δοσο δὲν τὸ ξεκοιλάσῃ τὸ τελώνιο μαῦρο ἀστεράτο ἀτι.

—Λόγια τῆς ρούγας, κερά μου, καὶ μὴ συνεργίζεσαι τὶς μαντολογίες. Εἰδες ποτέ σου τὸ χαροδάκι; "Ακούετε τὸ μεσημέρι νὰ τραγουδοῦν τ' ἀγερικά; Τὴν ὁμορόφωμαλλη νεραϊδοπούλα τὴν ἀντίκρυσες στὸ κεφαλάρι καὶ στὴν πατουλιά; Γυναῖκες ἀγνωρεῖς βρήκε δὲ ἀγριόγατος τοῦ "Αη Λιζ νὰ ξεμαλίσῃ. Παραμύθια σοῦ λέω.

—Κύρι Γρηγόρη, ζωτάρικο εἶναι τὸ κακό. Καὶ γιὰ νὰ σου μιλήσω γιὰ κείνο ποὺ δὲ μιλοῦμε ποτὲς — πῶς γίνεται ἡ κορη μας ἡ Ελένη—ἄχ! ἡ ἔρημη—νὰ σηκωθῇ νὰ γίνῃ ἀγαπητική καὶ κρεβῆταδουλεύτρα τοῦ ἀποκορωμένου τοῦ Μισέρ Τζεφρέ; Πῶς ἀλλιώτικα παρὰ μὲ μάγια; Σοῦ λέω πῶς δαιμονικὰ ἔχουνε βάλει τὸ χέρι τους καὶ ἡ δὲ

ποὺ ξέρει νὰ χαίρεται καὶ νὰ παλαιόβῃ νυχτόμερα καὶ διχι νὰ παραπονιέται καὶ νάποτραθίεται χνελπη σὲ καμιά γωνιά.

Δὲν καταλαβαίνων ὡς τόσο γιατὶ κύτο μπορεῖ νέναι ἐλέκτωμα ἐνὸς βιβλίου. Δὲν είναι λεύτερος κάθε συγραφέας νὰ παίρνῃ τὰ θέματά του ἀπὸ κάθε φάση τῆς ζωῆς, καλὴ ἡ κακή; Μόνο ἡ χρά καὶ τὸν πρέπει νὰ μᾶς ἐμπνέῃ καὶ διχι ἡ λύπη; "Οπως ὑπάρχουνε συγραφιαδες ποὺ νοιώθουνε τὴ ζωὴ ἀπὸ τὴν καλή της ἔτοι ἀλλοι την νοιώθουνε ἀπὸ τὴν ἀναποδη. Κι διχι μόνο συγραφιαδες ἀπλοὶ χρωστοῦνε τὴ δόξα τους στὴν τέτοια ἀντίληψη τῆς ζωῆς, μᾶς καὶ οὐλολογίες δλάκαιες χαραχτηριζούνται; ἀπὸ μιὰ βαθειὰ συμπάθεια ἀποκλειστικὴ πρὸς τοὺς πονεμένους καὶ τοὺς δυστυχισμένους χωρίς αὐτὸν νὰ τὶς ἐμποδίζῃ νὰ είναι περίφραμ. Παράδειγμα ἡ Ἐβραϊκὴ φιλολογία μὲ τοὺς προφήτες, καὶ ἀπὸ τὶς νεώτερες ἡ Ρούσικη βαθύτατα ἐπηρεασμένη ἀπὸ τὴν ἀθλιότη τῆς σύγρονης ζωῆς. Ο συγχρέας δὲν είναι ὑποχρεωμένος νὰ παίρνῃ ἀπὸ ὡρισμένη πηγή. Φτάνει στὴν τέχνη του δηλητήτρα νέχη τὴν Ἀλήθεια· πρόσωπα ἀληθινά, ίδεις στέρεις, τέχνη ζελαγαρισμένη, νὰ τὶς πρέπει νὰ κυνηγήῃ ἡ περίφραμ. Τώρα ἂν ἀπὸ ίδιοσυγκρασία ἡ ἀπὸ ὡρισμένο κύκλῳ μελετῶν ζεπτέση στὴν ἀπογοήτευση. κύτο μόνο ὡς ζηρωπό μπορεῖ νὰ τοὺς διλάψῃ στὸν ἀγώνα τῆς ζωῆς, ἡ τέχνη του δὲν ἔχει τίποτις νὰ ζημιώθῃ, σώνει νὰ βίσκεται κύτη ἡ τέχνη.

"Ἐπειτα δόσο γιὰ μένα. ὅπως καὶ γιὰ κάθε νέο συγχρέα, κάθε τέτοια κρίση είναι ἀκόμα πρόωρη. Πῶς την νοιώθω ἔγω τὴ ζωὴ κύτο θὰ φανῇ διχι μόνο ἀπὸ τὸ πρώτο μου βιβλίο μὲ ἀπὸ τὸ σύνολο, ἐν τὸ καταφέρουμε νὰ δημιουργήσουμε κάποιο σύνολο δικῶς τὸ λογαριαζούμενο. Τὰ γράφω αὐτὰ διχι γιὰ νὰ διαφέρεται τὸ ἔργο μου. Καθει ἀλλοι παρὰ ευχαριστημένος είμαι ὡς τὴν ὥρα ἀπὸ τὸν ἐαυτό μου. «Πλατειὰ τοῦ ὄντρου μας ἡ γῆ» λέει δὲ Παλαμᾶς. "Οπως τὸ γράφω καὶ στὸν πρόλογο, νοιώθω καλὰ πώς είμαστε ἀκόμα στὴν ἀργύρη τοῦ μεγάλου δρόμου που ἔχουμε νὰ τραβήξουμε. Οὕτε μὲ ἐνθουσιαζούμενοι εἴπαντος: δὲ θέλετε μάλιστα καὶ μὲ στενοχωρούμενο, σὰ νὰ μου στενέσουν τὸν δρόμον— νὰ τοὺς κολλήσουμε τὴ σχετικὴ ἐπικέττα ὡς Ἀθηναϊκες έσωμερίδες, μὲ χρειαζούμενται δυὸς ἄλλα πράματα, ταλέντο καὶ δουλειά, δουλειά, καὶ διχι αὐτοσχεδιάσματα. Τὴ στιγμὴ ποὺ θὰ πεισθῶ πῶς μοῦ λείπει τὸ ἔνα ἀπὸ τὸ δύο θὰ σπάσω τὴν πέννα. Ως τότε θὰ ξακολουθήσω τὴ δουλειά που είναι καὶ ἡ μόνη μου ἀπόλαυση, ἔδω στὴν ἔρημια μου. Καὶ θὰ μοῦ είναι πάν

φαίνεται πιὸ ἀπλό, εἶναι ἵσως πιὸ σύνθετο ἀπὸ τῶν ἀλλωνῶν. Γιατὶ ἔχει μέσα του κ' ἔνα ἀκόμα στοιχεῖο, ποῦ δὲν τὸ ἔχουν τὰ ἄλλα. Αὐτὸς θὲ ἐπρεπε νὰ πῆ κανεῖς, ἢν καὶ καλὴ κάτι νὰ πῆ.

"Ομως αὐτοῦ τοῦ εἴδους τὰ συμπεράσματα μοῦ φαίνονται πολὺ ἐπικίνδυνα καὶ στοχάζουμαι, πῶς δικαῖος κριτής πρέπει νὰ τἀποφεύγῃ. Ἡ μεγάλη φήμη, ποῦ φέρει τὴν μεγάλη πούληση, ἔχει τάχα τόσο στενὴ σχέση μὲ τὸ εὐγενικότερο, τὸ βιθύτερο στοιχεῖο τῆς τέχνης; Δὲν τὸ πιστεύω. 'Ο Α. ποῦ πουλεῖ σήμερα τὰ περισσότερα βιβλία, μπορεῖ ἔξαιρετα νὰ εἶναι 'ετὴν οὐσία ὅμοιος, μεγαλήτερος ἢ καὶ μικρότερος ἀπὸ τὸ Β. ποῦ πουλεῖ τὰ λιγώτερα. Τὸ καλλίτερο, τὸ πιὸ σίγουρο ποῦ ἔχεις νὰ κάμης, εἶναι νὰ ἔξετασης τὸν Α. μοναχό του.

Τὸ νὰ πουλᾶς τὰ βιβλία σου εἶναι μιὰ ἀναγνώριση τοῦ ἐπαγγέλματός σου καὶ τίποτ' ἄλλο. Σου δίνεις θέση κοινωνική, γιὰ νὰ 'πῶ ἔτοις' μὲ φιλολογική δὲν εἶναι ἀρκετὸς οὔτε νὰ τοῦ δώσῃ οὔτε νὰ οοῦ πάρῃ.

*
Πολλοὶ ἀπὸ τοὺς νέους κριτικοὺς δείχγουν τὴν μεγαλείτερη περιφρόνηση πρὸς τὰ ἔργα ἔκεινα ποῦ δὲν ἔχουν μέσα τους αμυτήρια καὶ προσλήματα ἀπὸ καίνα ποῦ βασκνίζουν τὴν ἀνθρωπότητα. Πρῶτα-πρώτα αὐτὸς εἶναι μιὰ πλάνη 'ετὴν διάκριση. "Οταν ἔνα ἔργο εἶναι ὀδραῖο, ἔργο τέχνης γραμμένο ἀπὸ καλλιτέχνη, ἀδύνατο εἶναι νὰ μὴν ἔχῃ μέσα του κάπιο μυστήριο ἢ πρόβλημα ἀπ' κύτα ποῦ βασκνίζουν κτλ. Ἡ μοναχὴ διαφορὰ εἶναι πῶς ἄλλα ἔργα τὰ κρύβουν, καὶ ἄλλα πάλε τὰ φανερώνουν. Ἡ καλλίτερα, σὲ ἄλλα καλλιτεγγύματα ἢ φιλοσοφία μπαίνει, κι' ἀπὸ ἄλλα βγαίνει. 'Εγὼ θὲ προτιμοῦσα τὰ δεύτερα. Οἱ νέοι κριτικοὶ φαίνεται πῶς προτιμοῦν ἀποκλειστικῶς τὰ πρῶτα. 'Άδιαφόρο, καὶ τὰ δύο εἴδη ὑπάρχουν, καὶ τὰ δύο εἶναι μέσα 'ετὸ βασιλεῖο τῆς μεγάλης Τέχνης. 'Αντὶ λοιπὸν νὰ κάνουμε μάταιος ἀποκλεισμούς, προτιμώτερο εἶναι νὰ δεξαμενή τὴν διαφορὰ.

"Ἄς πάρουμε γιὰ παράδειγμα τοὺς δηγηματογράφους. 'Ολοι τους βέβαια εἶναι ζωγράφοι τῆς ζωῆς, γιατὶ ἀπὸ τὸν καὶ ρὸ τοῦ 'Αριστοτέλη, στοχάζουμαι, ἡ τέγνη, — κάθε τέχνη, — δὲν ἔπαψε νὰ εἶναι Μιμησις. 'Αλλοι δικαὶοι ἀπὸ αὐτοὺς εἶναι πιὸ πολὺ ζωγράφοι, καὶ ἄλλοι πιὸ πολὺ φιλόσοφοι. 'Αλλὰ πάλι δῆλοι τους εἶναι φιλόσοφοι, γιατὶ ἀπὸ τὸν καὶ ρὸ τοῦ ἰδ.οῦ τοῦ 'Αριστοτέλη, στοχάζουμαι ἡ τέγνη — κάθε τέχνη — δὲν ἔπαψε νὰ εἶναι Ιδέα. Μὲ τὴν διαφορὰ δ-

μας δὲτι ἄλλοι εἶναι φιλόσοφοι στὸ φανερό, κι' ἄλλοι φιλόσοφοι στὸ κρυφό.

'Ο ζωγράφος τοῦ λόγου, ἔκεινος ποῦ ἔχει τὴ δύναμη νάντιγράφη τὴν ζωή, τὴν φύση, τὸν ἀνθρωπό, τὰ λόγια του, τὰ κινήματά του, ὥστα εἶναι, πιστά καὶ ἀληθινά, ἔκεινος ποῦ ἔχει τὴ δύναμη νὰ ζωντανεύῃ τὰ πλάσματά του, ποῦ ἄλλοιώτικα τὸ λέμε νὰ δημιουργῇ, — μοῦ παρουσιάζει εἰκόνες ποῦ ἔχουν τὴν ἀλήθεια καὶ τὴν ὄμορφια τοῦ κόσμου τοῦ πραγματικοῦ. Σπάνιοι εἶναι οἱ ζωγράφοι ποῦ πετυχαίνουν τέτοιο πρᾶγμα μὲ ὅταν τὸ πετυχαίνουν εἶναι μεγάλοι. Γιατὶ κάτω ἀπὸ κάθε εἰκόνα τους, κρύβεται τὸ ἴδιο μυστήριο, ἡ ἴδια μυτικὴ κι' ἀνεκφραστὴ ίδέα, ποῦ κρύβεται καὶ κάθε εἰκόνα τοῦ πραγματικοῦ. Μὲ τὴ διαδοχὴ τῶν εἰκόνων τους, εἶναι διαδοχὴ ίδεων ποῦ ὑποβάλλουν στὴ διάνοια μας, καὶ φιλοσοφῶντας,

Δὲν ἔχει νὰ κάνῃ πῶς ζωγραφίζουν μόνο τὰ ἔξωτερικὰ τῶν πραγμάτων, οὔτε αὐτὸς σημαίνει πῶς δὲν ἔχουν βάθος. 'Η προσπίθεια κύτωνων εἶναι νὰ δεξαμενὸν τὸ ἔξωτερικὸ τόσο ζωηρά, τόσο ζωντανὰ κι' ἀληθινὰ ὥστε νὰ κάμουν τὸν ἀναγνώστη τους νὰ ἴδῃ τὸ βάθος μονχήρος του. Γιατὶ κάθε ὥραία μορφή, καλλιτεχνικὰ ἀποτυπωμένη, εἶναι μιὰ ἴδια μεγάλη. 'Ολοι οἱ ἀναγνώστες δὲν εἶναι ίκανοι νὰ τὴ συλλαβέσουν, ὥστα δὲν εἶναι ίκανοι οὔτε ὅλοι ὅσοι κυττάζουν τὴ φύση καὶ τὴ ζωή. Οἱ ἀνικανώτεροι βρίσκουν εύγαρίστηση μόνο στὸ ὥριον ἔξωτερικό, δὲν ζητοῦν τίποτ' ἄλλο καὶ ήτυχαίζουν. Γιὰ τοῦτο οἱ ζωγράφοι αὐτοὶ εἶναι καὶ προσιτώτεροι στὸν πολὺ κόσμο. Οἱ ἐκλεκτοὶ μόνον μπαίνουν στὸν νόημα τῆς ζωγραφίας, — φυχολογία, κοινωνιολογία, φιλοσοφία, ἀλληγορία σύμβολο κτλ. — οὔτε εἶναι ίκανοι τὸν καταδικάζει δλητὴ ή Ιστορία τῆς φιλολογίας.

'Τπάρχουν μεγάλα ἔργα τέχνης, γραμμένα μὲ τὸν τρόπον αὐτὸν. 'Τπάρχουν ἐπίσης μεγάλα, γραμμένα μὲ τὸν ἀντίθετο. 'Εκεῖ δὲ λογογράφος μᾶς δεξαμενὴ τὸ τί κρύβεται κάθε του ζωγραφίκη, μᾶς ἔξηγει τὸ σκοπὸν ἔχει, τί μυστήριο πατχίζει νὰ ξεδιαλύσῃ καὶ τὸ πρόβλημα (ἀπ' αὐτὰ ποῦ βασκνίζουν) νὰ λύσῃ. 'Αξεῖ καὶ οἱ δύο ὅταν εἶναι ίδιοι. Μόνο ἡ νεανικὴ ἐλαρέστη θέφωρίζει τὸν ἔνα γιὰ νὰ δοξάσῃ τὸν ἄλλο γυρεύοντας ἔναν ἀποκλεισμὸν ποῦ τὸν καταδικάζει δλητὴ ή Ιστορία τῆς φιλολογίας.

'Αφίνω τώρα δὲτι τὸ δεύτερο εἴδος εἶναι καὶ τὸ ἀπατηλότερο. 'Τπάρχουν πολλοὶ διηγηματογράφοι καὶ δραματικοὶ ποῦ κάνουν τοὺς μεγάλους φιλόσοφους χωρὶς νὰ εἶναι οὔτε μικροὶ ζωγράφοι. Νὰ φιλοσοφῇ μὲ λόγια στὴν τέχνη εἶναι εύκολο. Νὰ φιλοσοφῇ μὲ εἰκόνες στὸν καθηλλόρη γύρω.

Τὸ τελώνιο κοίτουνταν ἀσάλευτο. Λίγο αἷμα γυάλιζε στὰ μελανιασμένα του κρέατα κι' ἀπ' τὴν ἀνοιγμένη κοιλιά του ἐτρέχει γάλα. Οἱ μέλισσες φτερούγιαν κιόλας περίγυρα.

'Ακόμα δὲν εἶχε συνερέψει δὲ λαὸς καὶ τῶν καθηλλόρων ἡ συνοδεία μάκραινε στὴν πλακοστρωμένη στενάδα. Εἶχαν παγανά καὶ κονταροχύπημα κείνη τὴν μέρα. Κι' ἀκούστηκε δὲ Μίστερ Τζεφρές νὰ τραγουδᾷ τῆς πέρδικας τὸ τραγούδι: «Καὶ στὸ δεμάτι ἀκοίμητης χρυσὸν ὑγιὸν νὰ κάνῃ / «Καὶ στὴν ποδιά τὸν ἔβαλε νὰ πά τὸν ρεμπτίσιον. / «Μιὰ πέρδικα τὴν ἀπαντῆ, μιὰ πέρδικα τῆς λέει: / «Μωρὴ ἔκαρδη, μωρὴ ἀνορη, μωρὴ ἔμελιασμένη, / «Ἐγὼ 'γω δεκοχτὸν παιδιά καὶ πάσχω νὰ τὰ θρέψω / «Καὶ σὺ ἔχεις τὸ χρυσὸν ὑγιὸν καὶ πάς τὸ ρεμπτίσιο;»

Karachi 8.9.06.

ΕΡΜΟΝΑΣ

λοσοφῇ μὲ εἰκόνες εἶναι τὸ δύσκολο, καὶ τὸ πιὸ κακλινεγγικό.

*
Τοὺς ζωγράφους ποὺ εἶπα περαπάνω, μερικοὶ, γιὰ νὰ κατεβάσουν τάχα τὴν ἀξία τους τοὺς λένε φωτογράφους. "Οχι, δὲν εἶναι φωτογράφοι, αὐτὲς οἱ πιστότεροι. Εἶναι σωστοί καλλιτέχνες, ζωγράφοι ἀπὸ τὸ φυσικό, ποὺ μᾶς παρουσιάζουν τὸν κόσμο μὲ τὰ σχήματα καὶ μὲ τὰ χρώματα ποὺ βλέπουν αὐτοί. Τὸ έργο τους δὲν εἶναι καμμικά μηχανικά, μηχανικά, καὶ εἶναι έργο ἐντελῶς προσωπικό. Γι' αὐτὸς ἔχει τὴν ἀξία μᾶς ἐλατογραφίας ἡ σκουρέλλας, ποὺ θὲ μποροῦσε νάποδώτη μᾶς καὶ τὸν ἥχο, τὸ λόγο, τὸ κίνημα καὶ τὴν φυχή. 'Ο παλιές δριτμός των ναυτουραλιστῶν *«la nature vue à travers d'* η *tempérément»* οὔτε αὐτὸς δὲ σημαίνει φωτογραφία. Κάθε ἄλλο! 'Η ίδιοσυγκρασία δὲν εἶναι φυκός. Εἶναι ἡ ίδια ἡ φυχὴ τοῦ καλλιτέχνη, ποὺ τὴν βάζει διλέκτηρη μέσα 'ετὸ έργο του, κι' ἔχει ἀκόμα ποὺ οἱ ἡλιθοί δὲν εἶναι ίκανοι νάνακαλύψουν οὔτε ἔχοντας!

ΓΡΗΓ. ΕΕΝΟΠΟΥΛΟΣ

ΟΙ ΧΟΡΤΟΦΑΓΟΙ

ΕΘΝΙΚΗ ΤΡΑΓΟΛΙΑ ΣΕ ΜΙΑ ΠΡΑΞΗ

Πρόσωπα τῆς τραγωδίας:

Κίμων ὁ Κυπραῖος διευθυντής τοῦ περιοδικοῦ καὶ τεχνοκράτης.

Θωμᾶς Καμπανέλλας, διεικδικός διεργοφιλόσοφος.

Μουδοφίληπτος.

[Τὸ σκηνή στὸ γραφεῖο τοῦ περιοδικοῦ τῶν χορτοφάγων δὲ Κίμων καθεταὶ μεγαλόπερα προστὰ σένα γραφεῖο γιομάτο διάφορα μπιχλιμπιδιά· ὁ Θωμᾶς Καμπανέλλας σένα διπλανὸν τραπέζι γιομάτο λεγκά διαβάζει προσεκτικά 'Ιταλο-γαλλο-ιτανο-βλληνικούς διαλόγους· ὁ Μουδοφίληπτος καθεταὶ σὲ μιὰ πολυθρόνα καὶ ξύνει τὰ νύχια του].

ΚΙΜΩΝ. — Ήρθε τώρα καὶ δὲ Δρακούλης στὴν έστιαν τῶν φωτῶν νὰ μᾶς πουλήσει τὴ θεωρία τῆς χορτοφαγίας γιὰ καινούρια· ἔγω κάνω στοὺς συνδρομητάδες· μου αὐτὴ τὴν κοῦρα τόσον καιρὸ τώρα καὶ φαίνεται πώς εἶναι δλητὴ ήταν οὐρανούσιασμένοι.

ΚΑΜΠΑΝΕΛΛΑΣ. — Πρέπει δικαὶος νὰ δρίσουμε τὸ καινούριο πρόγραμμα τοῦ περιοδικοῦ. Πρῶτα πρῶτα ἐγὼ νομίζω πῶς πρέπει νὰ διώξεις δλους τοὺς παλιούς συνεργάτες μας· ἐμεῖς οἱ τρεῖς εἰμαστεῖς δράκετοι νὰ γιομίσουμε σχῆμα ένα μὲ δίκα περιοδικό.

ΚΙΜΩΝ. — Η ίδια σου εἶναι θαυμαστή μὲ δὲ νομίζεις πῶς εἶναις καπάς ζσκημο νὰ βλέπουν μόνο πάντα τὰ ίδια μᾶς τρία ὄνόματα;

ΚΑΜΠΑΝΕΛΛΑΣ. — (ἀφοῦ σκερτεῖ λιγάκι) Τὸ βρῆκα· θὲ γράφουμε μὲ διάφορα ψευτονόματα κι' ἔτοις φαινομάτεις πολλοί.

ΚΙΜΩΝ. — Λαμπρά. Τὶ τοὺς ηθεῖς, ἀλήθεια, τόσα χρόνια στὸ περιοδικό μου δλους αὐτοὺς τοὺς Νιρβάνηδες, Πορφύρηδες, Ξενόπουλους καὶ Καρκαβίτειδες νὰ μου κερδόνωνται πώς τάχα κάτι εἶναι! Τοῦ λέει τοῦ μιανοῦ, γράψε μου ἔνα μικρὸ ἄρθρο γιὰ τοὺς 'Αγῶνες, κι' ἀντὶς μικρὸ σοῦ φέρνει δέκα σελίδες· κόψ' τὸ τοῦ λέει, δὲν κόβεται, σοῦ ἀπεκτάσει σὰν τὸ ἄρθρο ή τὸ ποίημα νάναι ἀνθρωπος ποὺ ἀν τὸν κόψεις τὸν σκοτώνεις.

ΚΑΜΠΑΝΕΛΛΑΣ. — Τὰ δικά μου τάρθρα, πο